

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณี
การปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา^๑
Governing Sangha Party According to Aprihaniyadhamma ๗ :
A Case Study of The Sangha Party in Mueang District, Chachoengsao
Province

พระมหาพลพิพัฒน์ ไยอุ่น^๒
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกตาร์ศรี^๓
รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม^๔

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณี การปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการใช้ ๒) ศึกษาสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรค ๓) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลวิจัย พบว่า มีการจัดประชุมกันอย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมเพรียงกัน ให้การยอมรับ และยึดถือมติในที่ประชุม ปฏิบัติตามข้อบัญญัติ โดยถือพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐาน ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสด้วยดี ทำหน้าที่โดยไม่มุ่งหวังลาภสักการะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ให้ความสำคัญ รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ส่งเสริมปกป้องและบำรุงพระพุทธศาสนา ให้คนดีมีศีลธรรมได้ปกครองคณะสงฆ์ สาเหตุที่เป็นปัญหา ได้แก่ เรื่องการห้ามเข้าสูบรับ ราชการ การห้ามถ่ายรูปบุคคลในที่สาธารณะ และการห้ามลงสมัครรับเลือกตั้ง แนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอนแนะ ควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับหลักการ

^๑ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณีการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.

^๒ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^๓ อาจารย์ที่ปรึกษา วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^๔ อาจารย์ที่ปรึกษา วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประชาธิปไตย และจัดอบรมเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับระบอบธรรมาธิปไตย เป็นหลัก

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์, หลักอภิธานิยธรรม ๗, อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Abstract

The objectives of this case study research were: 1) to study the application of the principles of 7 Aparihaniyadhammas to the government of the Sangha Party in Mueang District, Chachoengsao Province; 2) to study related difficulties and their causes and 3) to recommend approaches to solving related difficulties. This was a qualitative research based on documentary research, interviews, and participatory observation. The results showed that the Sangha held meetings regularly, were united, accepted and followed the resolutions of the meetings, followed the discipline as their standard, respected their seniors, fulfilled their duties with no expectation of luck, wealth or homage, worked with regard for the common good, were fair, preserved traditions, protected and promoted Buddhism, and let good, ethical people lead and govern the Sangha. The causes of difficulties were that Buddhist monks are not allowed to take exams to apply for government positions; Buddhist monks are prohibited from taking personal photographs in public and Buddhist monks are not allowed to run for office. The recommendations are that new regulations should be Provided to fit the principles of democracy and training should be organized to educate people about the democratic system in a way that is compatible with the dhammacracy system.

Keywords: Governing Sangha Party, 7 Aparihaniyadhammas, Mueang District, Chachoengsao Province

๑. บทนำ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ นับว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักรกับปวัตตนสูตร เป็น ป ร ฐ ม ฤ ก ษ์ แ ท ้ง ก า ร ป รั ก ษ า พุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรม นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว จำนวนพระสาวกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ประเทศไทยรับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ทั้งนี้ได้ส่งเสริมให้มีการศึกษา คือ วิปัสสนาธุระ และคันถธุระ อันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไป^๕ โดยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถที่จะนำมาใช้ได้กับการปกครองทุกรูปแบบและทุกสังคม โดยเฉพาะในการปกครองคณะสงฆ์ คือ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ในทางพระพุทธศาสนานั้นถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางปัญหา มนุษย์ทุกคนในสังคม คือ ปัญหาที่ควรจะได้รับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขก่อนเป็นอันดับแรก และหากมนุษย์สามารถที่จะปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ แล้ว ปัญหาที่เกิดจาก

ความไม่เชื่อมั่นในระบบการปกครองก็จะหมดไป แม้ว่าการเมืองกับศาสนาจะไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรง แต่หากการเมืองขาดหลักธรรมะ ผู้นำทางการเมืองขาดคุณธรรม ประชาชนก็จะขาดความมั่นคง แม้กระทั่งพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมส่วนหนึ่ง และเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง หากพระสงฆ์ขาดหลักอปริหานิยธรรม ๗ ในการปกครองแล้วก็ไม่สามารถปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความสงบสุขและสามัคคีกันได้ หากแต่จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการปกครองนานปีการ

ดังนั้น หลักอปริหานิยธรรม ๗ จึงเป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระอานนท์เกี่ยวกับ “หลักอปริหานิยธรรม ๗” ที่ทำให้สังคมของชาววัชชี สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้หมายถึงหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มคนต่างๆ พากันประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมัคสมานสามัคคีปรองดองระหว่างกันและกัน^๖ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสามัคคีธรรมในอปริหานิยธรรม พระองค์ได้อาศัยตัวอย่างของชาววัชชีที่ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๔๕.

^๖ ปณิชนา สีสายุทธ, “พระพุทธศาสนากับการสื่อสารทาง การเมือง เพื่อสันติของพลเมือง : การศึกษากับการ เป็นพลเมืองโลก : มุมมองพระพุทธศาสนา” ใน **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ ๙ ฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลกประจำปี.

๗ ให้กับพระสงฆ์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ได้ปฏิบัติตนตามแนวของหลักอภินิหารธรรม ๗ เช่นเดียวกัน

การปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในปัจจุบันนับว่ายังมีปัญหาด้านการปกครองคณะสงฆ์อยู่พอสมควร ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของหลักอภินิหารธรรม ๗ จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักอภินิหารธรรม ๗ โดยศึกษาตามแนวคิดเกี่ยวกับหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย หลักการปกครองในพระพุทธศาสนา ระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน และนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการใช้หลักอภินิหารธรรม ๗ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา

๒.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการใช้หลักอภินิหารธรรม ๗ ในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักอภินิหารธรรม ๗ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓. นิยามศัพท์เฉพาะ

๓.๑ หลักอภินิหารธรรม^๗
ในวัชชืออภินิหารธรรม ๗ ประกอบด้วย

๓.๑.๑ มีการหมั่นประชุมกัน
อย่างเนืองนิตย์ เพื่อช่วยกันระดมความคิดและช่วยกันแก้ไข

๓.๑.๒ เริ่มประชุม และเลิกประชุม พร้อมทำกิจที่พึงกระทำโดยพร้อมเพรียงกัน

๓.๑.๓ การใช้มติของเสียงข้างมากไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่างๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติมไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมีมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ

๓.๑.๔ การยอมรับและเคารพผู้อาวุโส ให้ความเคารพ และรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน

๓.๑.๕ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรีมิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก

๓.๑.๖ การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม เคารพบูชาสักการะเจดีย์

๓.๑.๗ สมาชิกช่วยกันส่งเสริมและบำรุงพระพุทธศาสนา ส่งเสริมคนดีให้ปกครองและเป็นผู้นำ

^๗ ที.ม. (ไทย) ๒/๖๙/๖๒-๖๕.

๓.๒ พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุ สามเณรในพระพุทธศาสนา ผู้อาศัยอยู่ใน อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราฝ่ายมหานิกาย

๓.๓ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับตำแหน่งทางการปกครองใน เขตพื้นที่ตั้งแต่เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๓.๔ หลักการประชาธิปไตย หมายถึง หลักการปกครองประกอบด้วย ๔ หลักการ คือ

๓.๔.๑ หลักอธิปไตยของ ปวงชน หมายถึง การทำให้ประชาชนแต่ละ คนได้บรรลุศักยภาพแห่งการพัฒนาที่สูงสุด ประชาชนจะต้องเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย สามารถแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของ ประชาธิปไตยโดยใช้อำนาจกำหนดตัว ผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

๓.๔.๒ เสรีภาพ หมายถึง รัฐบาลจะต้องเคารพในเสรีภาพของประชาชน และอนุญาตให้บุคคลทุกคนมีเสรีภาพมาก ที่สุด แต่ต้องไม่ขัดต่อความมีระเบียบเรียบร้อย ของสังคม

๓.๔.๓ ความเสมอภาค หมายถึง ทุกคนมีความเท่าเทียม มีสิทธิและ โอกาสต่างๆ เสมอกัน

๓.๔.๔ ภราดรภาพ หมายถึง ความเป็นฉันพี่น้อง มนุษย์ทุกคนใน สังคมอยู่ร่วมกันฉันพี่น้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง กันและกัน

๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๔.๑ ทราบภาพรวมของการใช้ หลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในการปกครองคณะ สงฆ์

๔.๒ ทราบสาเหตุที่เป็นปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในการ ประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔.๓ ทราบแนวทางในการนำหลัก อการบริหารนิยธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการเมือง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๕.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๕.๑.๑ ประชากร คือ คณะ สงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา จำนวน ๔๓ วัด ประกอบด้วยเจ้า อาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด

๕.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ เจ้าคณะ อำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะ ตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย การเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๐ รูป

๕.๑.๓ พื้นที่ที่ศึกษา คือ วัด สังกัดมหานิกายในอำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา จำนวน ๔๓ วัด

๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดย ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และ การสังเกตการณ์ ตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

๕.๒.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักอภิธานิยธรรม ๗ หลักความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ จากพระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕.๒.๒ สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการแบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๕.๒.๓ การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นเวลานานเกินกว่า ๑๐ ปี จึงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นอย่างดี มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับและทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

๕.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
ข้อมูลที่นำมาศึกษาในการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๕.๓.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔ ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย โดยผ่านมหาวิทยาลัย ไปยังเจ้าคณะอำเภอเมือง รองเจ้าคณะอำเภอเมือง และเจ้าคณะตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์

๕.๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาเอกสารที่มีแนวคิด ทฤษฎี หลักอภิธานิยธรรม ๗ หลักความเสมอภาค เสรีภาพและภราดรภาพ โดยศึกษาจากหนังสือพระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ ตำราและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕.๔. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๕.๔.๑ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เลือกข้อมูลที่อยู่ในขอบเขตของการวิจัย ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดระเบียบจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เรียงเรียงข้อมูลเชื่อมโยงกันเรียงตามลำดับก่อนหลัง ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๕.๔.๒ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ความเป็นไปได้ของข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการเขียนรายงานวิจัยต่อไป

๕.๔.๓ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ ดำเนินการตามกระบวนการวิเคราะห์ด้วยการพิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ความเป็นไปได้ของข้อมูล จัดระเบียบ

ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและนำข้อมูล
ที่ได้ไปใช้ในการเขียนรายงานวิจัยต่อไป

๕.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๕.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้
การพรรณนา การวิเคราะห์เนื้อหารวมทั้ง
เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
และการสังเกตการณ์ ประมวลข้อมูลและ
ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง วางแบบการ
วิจัยเชิงพรรณนา

๕.๕.๒ หลักการวิเคราะห์
ข้อมูล จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่
วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล วิเคราะห์
ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การ
สัมภาษณ์ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
จากเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และ
เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๐ รูป ตามระเบียบ
วิธีวิจัย และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ที่เป็น
คำถามเฉพาะผู้ถูกเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง
และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อ
รวบรวมประมวลความคิดเห็น นำผลที่ได้จาก
สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ไปเป็น
แนวทางในการวิเคราะห์เพื่อทราบบทบาท
ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการนำหลักอภิ
ธานิยธรรม ๗ มาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์
ประกอบกับข้อมูลอื่นๆ ที่ได้จากการศึกษา
เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์

เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปัญหา
และอุปสรรค และนำเสนองานวิจัยต่อไป

๖. สรุปผลการวิจัย

บทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักอภิธานิยธรรม ๗ สรุปได้ดังนี้

การประชุมของคณะสงฆ์ในอำเภอ
เมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการจัดประชุมกัน
อย่างต่อเนื่อง การประชุมแต่ละครั้งไม่ใช้
เวลานานเกินไป จะดำเนินการตามมติของ
มหาเถรสมาคม การเริ่มและเลิกประชุมมี
ความพร้อมเพรียงกัน มีคณะสงฆ์เข้าร่วม
ประชุมเป็นจำนวนมาก ในการประชุมจะมอง
ปัญหาร่วมกัน หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา
ให้การยอมรับและถือว่ามีมติในที่ประชุมเป็น
ข้อตกลงที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม การออก
กฎระเบียบข้อบัญญัติคณะสงฆ์ก็จะปฏิบัติตาม
ข้อบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้แล้ว โดยถือพระธรรม
วินัยเป็นบรรทัดฐาน การเคารพผู้อาวุโสมี ๒
ลักษณะ กล่าวคือ ๑) นับถือกันโดยอาวุโส
ตามลำดับพรรษา ๒) นับถือกันโดยตำแหน่ง
การปกครองคณะสงฆ์ ทำหน้าที่โดยไม่มุ่งหวัง
ถึงลาภสักการะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม
เป็นหลัก ให้ความเสมอภาคกับทุกคนเท่า
เทียมกัน ให้โอกาสในการทำงานโดยพิจารณา
จากความรู้ความสามารถ การช่วยเหลือ
ผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา
สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน มีการส่งเสริมให้
ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเนื่อง
ในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อรักษา
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม มีการส่งเสริม
ปกป้องและบำรุงพระพุทธศาสนา ให้คนดีมี
ศีลธรรมได้ปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความ

สามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ในทางที่ชอบ

สาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคใน
การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม
๗ สรุปได้ดังนี้

การห้ามเข้าสอรับราชการของ
พระสงฆ์มีความเห็นเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่
เห็นด้วย และฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย รวมถึงการ
ห้ามพระภิกษุสามเณรอายุรูปบุคคลในที่
สาธารณะ และห้ามลงสมัครรับเลือกตั้ง การมี
มติมหาเถรสมาคมประกาศห้าม เป็นการจำกัด
สิทธิเสรีภาพตาม แนวทาง ระบอบ
ประชาธิปไตย มีระบบอุปถัมภ์ในการปกครอง
มีการใช้ความใกล้ชิดในการเลื่อนชั้น เลื่อน
ตำแหน่ง หรือขอสมณศักดิ์ มีการวางแผนงาน
จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และการ
พิจารณาตรวจสอบประเมินโครงการน้อย ใช้
ระบบอัตราปีไทย ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวเป็น
ใหญ่ ในการปกครองผู้ถูกปกครอง มีเสรีภาพ
ในการแสดงความคิดเห็น การปกครองมีความ
เสมอภาค แม้จะพบปัญหาอุปสรรคในการ
ปกครองอยู่บ้าง แต่การอยู่ร่วมกันคณะสงฆ์ยัง
ปฏิบัติต่อกันในทางที่เหมาะสม ยึดถือ
พุทธบัญญัติ และถือพระธรรมวินัยเป็นบรรทัด
ฐานในการปกครองคณะสงฆ์ การร่วมมือกับ
องค์กรในพื้นที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคด้าน
การสนับสนุนงบประมาณ ไม่มีการติดต่อ
ประสานงานกับองค์กรในพื้นที่ และไม่มี
โครงการร่วมกัน

**แนวทางการแก้ปัญหาและ
อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปกครอง
คณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗** สรุปได้
ดังนี้

ควรให้มีการออกกฎระเบียบ
ข้อบังคับให้สอดคล้องกับหลักการ
ประชาธิปไตย โดยให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมใน
การลงมติออกกฎระเบียบในการปกครอง
ร่วมกัน ควรให้มีการจัดกิจกรรม อบรม เรื่อง
ระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้
คณะสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ควร
ส่งเสริมให้พระทุกระดับมีส่วนร่วมในการ
กำหนดและวางแผนงาน จัดทำแผนปฏิบัติการ
ประจำปี และมีการพิจารณาตรวจสอบ
ประเมินโครงการ และควรนำหลักธรรมอื่นๆ
มาใช้ เช่น ทศพิธราชธรรม ๑๐ สาราณียธรรม
๖ เป็นต้น ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรม
โครงการต่างๆ ร่วมกับชุมชนและองค์กรส่วน
ท้องถิ่น ซึ่งการสังเกตการณ์ ในการปกครอง
คณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตาม
หลักอภิธานิยธรรม ๗ สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านบทบาท พบว่า คณะ
สงฆ์ได้ปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรม ๗
อย่างสม่ำเสมอ มีความพร้อมเพรียงกัน เคารพ
ในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ซึ่ง
เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ยึดหลักการมี
ส่วนร่วม (Participation) บริหารจัดการโดย
ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม
ในทุกๆ ระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วน
ร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญและมีผลกระทบ
ต่อผู้คนและสังคม^๔ คณะสงฆ์ให้ความสำคัญใน
ในการส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมและ

^๔ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, รายงาน
วิจัยเรื่องประชาชนและธรรมาภิบาล : การ
สำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือและภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙)

ประเพณีที่ดั่งงาม เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปกป้องและบำรุงพระพุทธศาสนา ให้คนดีมีศีลธรรมได้ปกครอง คณะสงฆ์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันลงมติเพื่อร่วมกันเสนอบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครอง จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์มีบทบาทในการร่วมกันส่งเสริมให้คนดีมีศีลธรรมได้ปกครอง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนามีเหตุผลส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สนับสนุนจากความเป็นทาสเลิกทาสเหยียดหยามกัน กล่าวสั้นๆกับความจริงไม่มองข้ามปัญหาเศรษฐกิจให้ความคิดเป็นธรรมาธิปไตย โดยใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิตสอนให้ทำดี ปฏิเสธตรรกวิทยาและสอนเป็นแบบวิทยาศาสตร์^๙ ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักอภิปรายธรรม ๗ จึงเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว

๒) สาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรค จะเห็นได้ว่า ด้านบทบาทปฏิบัติ ยังพบว่ามีปัญหาอยู่ กล่าวคือด้วยข้อจำกัดในการเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา บทปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับทางโลกอาจจะไปจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานบางประการได้ ปัจจัยด้านตัวบุคคลและปัจจัยด้านสังคม พบว่าการปกครองบางเรื่องยังมีการใช้ระบบอัตตาธิปไตย ระบบอุปถัมภ์ ส่วนปัจจัยด้านการปกครองท้องถิ่นพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

ร่วมกัน บางพื้นที่ขาดการวางแผนในการทำงานร่วมกัน

๓) ด้านแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรออกกฎระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย สนับสนุนให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ควบคุมกิจกรรมอบรม เรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักการของพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน และคณะสงฆ์ควรทำงานร่วมกับชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่น จึงจะถือได้ว่าปฏิบัติตามหลักอภิปรายธรรม ๗ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากด้านบทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักอภิปรายธรรม ๗ สรุปได้ดังนี้ คณะสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง การประชุมแต่ละครั้งจะไม่ใช้เวลานานเกินไป ในการประชุมจะมองสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมกัน ช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เริ่มและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน การประชุมแต่ละครั้งจะมีคณะสงฆ์เข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก มีการสอบถาม เปิดโอกาสให้ชี้แจงเหตุผล แต่พระผู้น้อยไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเพราะกลัวความผิดจะมาถึงตัว ในการออกกฎระเบียบ ข้อบัญญัติของคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐาน โดยให้การยอมรับและปฏิบัติตามมติในที่ประชุมโดยยึดใช้มติเสียงข้างมากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

^๙ สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓

ของชินทร์ สันประเสริฐ^{๑๐} ว่าการใช้เสียงข้างมาก (Majority Rule) ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆก็ตาม เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ยึดถือกฎระเบียบ กติกา เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นไปตามข้อบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้แล้ว โดยไม่ขัดกับกฎหมายธรรมนูญ การเคารพผู้อาวุโสจะนับถือกันโดยอาวุโสตามลำดับพรรษาและนับถือกันโดยตำแหน่งการปกครอง คณะสงฆ์ทำหน้าที่โดยไม่หวังถึงลาภสักการะ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ให้ความเสมอภาคทุกคนเท่าเทียมกัน ให้โอกาสในการทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีฐานะยากจน หรือเรียนดี สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ให้ที่พักอาศัยแก่พระภิกษุสามเณรที่มาศึกษาเล่าเรียน ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ มีการส่งเสริมปกป้องและบำรุงพระพุทธศาสนาโดยให้คนดีมีศีลธรรมได้ปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ แต่ยังมีปัญหาหลายด้าน ดังนั้นเพื่อประสิทธิภาพในการปกครอง จึงควรนำหลัก อปทานิยธรรม ๗ มาเป็นแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ให้มากขึ้นกว่านี้

^{๑๐} ชินทร์ สันประเสริฐ, ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนพิมพ์อักษร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

ด้านสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปทานิยธรรม ๗ สรุปได้ดังนี้ การห้ามพระภิกษุเข้าสอรับราชการ การห้ามพระภิกษุสามเณรถ่ายรูปบุคคลในสถานที่สาธารณะ และห้ามพระภิกษุลงสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากมีมติมหาเถรสมาคมประกาศห้ามถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย คณะสงฆ์ยังยึดถือระบบอุปถัมภ์ และมีความเป็นอัตตาธิปไตยในการปกครอง ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๑} ได้ให้อำนาจแก่เจ้าคณะผู้ปกครอง ในการกำกับดูแลพระสงฆ์ในเขตพื้นที่ของตน ซึ่งในบางพื้นที่อาจใช้อำนาจไม่ปฏิบัติตามหลักอปทานิยธรรม ๗ เท่าที่ควร เช่น การขอตำแหน่ง การขอสมณศักดิ์ เป็นต้น มีการใช้ความคุ้นเคย ใกล้ชิด เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้อง ซึ่งส่งผลให้การปกครองคณะสงฆ์ ขาดประสิทธิภาพ ขาดวัฒนธรรมที่ดีงาม ผู้ปกครองไม่เด็ดขาด ไม่ลงโทษผู้ที่ควรลงโทษ โดยปล่อยปละละเลย ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหมดความน่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ทำให้คณะสงฆ์เกิดความอ่อนแอ หากมองในประเด็นเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสมีอำนาจในการปกครองแบบเบ็ดเสร็จภายในวัดของตน

^{๑๑} พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, (๒๕๓๕, ๔ มีนาคม), ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๙, ตอนที่ ๑๖: หน้า ๕-๑๑.

สามารถลงโทษพระหรือคฤหัสถ์ผู้ไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสได้ โดยการทำทัณฑ์บนหรือให้มาขอขมา หรือขับไล่ออกจากวัดได้ ซึ่งอาศัยอำนาจเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว หากเจ้าอาวาสรูปใดไม่มีคุณธรรม หรือไม่ยึดหลักความถูกต้อง จะก่อให้เกิดความวุ่นวายแม้กระทั่งผู้ปกครองระดับเหนือเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป หากไม่ปกครองโดยยึดถือหลักความถูกต้องแล้ว จะก่อให้เกิดความวุ่นวายได้ดังที่เห็นได้จากสื่อต่างๆ แต่หากยึดถือหลักความถูกต้อง ต้องมีความเที่ยงธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และหากปฏิบัติตามหลักกอธิพานิยธรรม ๗ แล้วความวุ่นวายทำให้ประชาชนหมดศรัทธาก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถยึดถือร่วมกับหลักธรรมาธิปไตย^{๑๒} ซึ่งหมายถึง การถือธรรมเป็นที่ตั้ง ธรรมเป็นใหญ่เพื่อทำงานให้สำเร็จ

ด้านการปกครองท้องถิ่น พบว่าชุมชนให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสัพปุริสธรรม ๗ ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๓} อธิบายความหมายไว้ว่า ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ หรือธรรมของผู้ดี แต่ขาดความร่วมมือจากองค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งจากการสัมภาษณ์แนวทางการแก้ไขปัญหาลำดับต้นพบว่า ควรให้มีการออกกฎหมายโดยมีคณะ

สงฆ์มีส่วนร่วมในการลงมติต่างๆ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นปัญหา กล่าวคือ อาจมีการเรียกร้องจากบุคคลในองค์กรของศาสนาอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการออกกฎหมายทุกครั้งไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความวุ่นวายระหว่างศาสนา ระดับประเทศขึ้นได้ ทั้งนี้การออกกฎระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคไม่สามารถออกกฎระเบียบได้เอง แต่สามารถทำเรื่องแก้ไขกฎระเบียบถึงมหาเถรสมาคมได้ตามลำดับขั้นตอน

๘. ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิพานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณีการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๘.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๘.๑.๑ ควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการลงมติออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ร่วมกัน

๘.๑.๒ ควรให้มีการจัดอบรมเกี่ยวระบอบประชาธิปไตยในการปกครองแก่พระสังฆาธิการ เพื่อส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้ และเข้าใจถึงหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับการปกครองในระบอบธรรมาธิปไตย

^{๑๒} อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

๘.๑.๓ ควรมีการจัดโครงการกิจกรรม ที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรท้องถิ่นให้มากขึ้น

๘.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณีการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาท สาเหตุที่เป็นปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหา โดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ เฉพาะการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมการปกครองคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ดังนั้นการท้าวิจัยในครั้งต่อไป จึงควรศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

๙. บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ : ศึกษากรณีการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาท สาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรครวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค โดยศึกษาตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลวิจัย พบว่า คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา นำหลักอภิธานิยธรรม ๗ มาใช้ในการปกครองอยู่พอสมควร โดยมีการจัดประชุมกันอย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมเพรียงกัน ให้การยอมรับและยึดถือปฏิบัติในที่ประชุม ปฏิบัติตาม

ข้อบัญญัติ โดยถือพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐาน ให้ความเคารพผู้อาวุโสด้วยดี ทำหน้าที่โดยไม่มุ่งหวังลาภสักการะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ให้ความเสมอภาค รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ส่งเสริมปกป้องและบำรุงพระพุทธศาสนา ให้คนดีมีศีลธรรมได้ปกครองคณะสงฆ์ ส่วนสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เรื่องการห้ามเข้าสอรับราชการของพระสงฆ์ การห้ามพระภิกษุสามเณรถ่ายรูปบุคคลในที่สาธารณะ การห้ามลงสมัครรับเลือกตั้ง คณะสงฆ์ยังยึดระบบอุปถัมภ์ ระบบอัตตาธิปไตย มีการวางแผนงาน โครงการน้อย มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่พระผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่กล้าแสดงความคิดเห็น มีการร่วมมือกับชุมชนดีแต่การร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นยังมีปัญหา ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ควรออกกฎระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยซึ่งสอดคล้องกับการปกครองในระบอบธรรมมาธิปไตย เน้นหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรท้องถิ่นให้มากขึ้น ดังนั้นเพื่อประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงควรนำหลักอภิธานิยธรรม ๗ มาเป็นแนวทางในการปกครอง เพื่อให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว นอกจากนี้ยังสามารถนำหลักอภิธานิยธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้กับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- ชรินทร์ สันประเสริฐ. **ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, ๒๕๔๑.
- ปณัชญา ลีลายุทธ. “พระพุทธศาสนากับการสื่อสารทาง การเมืองเพื่อสันติของพลเมือง : การศึกษากับการเป็นพลเมืองโลก : มุมมองพระพุทธศาสนา” ใน **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์** ปีที่ ๙ ฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ประจำปี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทอาร์ เอส พรินต์ติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ (๒๕๓๕, ๔ มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๐๙ (ตอนที่ ๑๖ ฉบับพิเศษ), หน้า ๕-๑๑.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. **รายงานวิจัยเรื่องประชาชนและธรรมาภิบาล : การสำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

